

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-79.2-1>

УДК 821.112.2.-12

Бродська О.О.

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

ХУДОЖНЯ ДЕТАЛЬ У ТВОРАХ АРТУРА ШНІЦЛЕРА: МОТИВ ПРОФЕСІЇ У ТЕКСТОВІЙ СТРУКТУРІ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню мотиву професії у творах Артура Шніцлера. Встановлено, що для письменника характерні дві оповідні стратегії: експеримент і загадка. Обидві вимагають активного, мислячого читача і спрямовані на те, щоб викликати у нього сумніви, а не пропонувати уже готові рішення. З'ясовано, що у творах Шніцлер часто представляє тематичну сферу психології; його вражали психологічні ускладнення, несвідоме та підсвідоме, а також психотерапевтичні методи. Його лікарська професія знаходить вияв майже у всіх творах, однак не завжди лікар є головним героєм, проте легко розпізнати, наскільки тісно письменник пов'язаний з цією професією. Авторська позиція, співчутливе ставлення до героїв виражається у Шніцлера через художні деталі та мотиви, найбільш значимим серед яких є мотив професії.

Ключові слова: Артур Шніцлер, художня деталь, мотив професії, текстова структура, образ лікаря.

Brodzka Oksana

Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University

LITERARY DETAIL IN THE WORKS BY ARTHUR SCHNITZLER: A MOTIF OF PROFESSION IN THE TEXT STRUCTURE

Summary. Arthur Schnitzler belonged to the outstanding writers of the German-speaking space at the turn of the nineteenth and twentieth centuries and was particularly distinguished by his «sensitive» and «psychologically detailed» descriptions of Viennese society. The writer is particularly characterized by two narrative strategies: experiment and riddle. Both require an active, thoughtful reader and are designed to raise doubts in him rather than offer ready-made solutions. In his works A. Schnitzler often represents the thematic sphere of psychology; he was impressed by psychological complications, unconscious and subconscious as well as psychotherapeutic methods (hypnosis, suggestion). The medicine motive encouraged the write to embody the doctor's theme in literary works, in development of key problems of creation: arts, freedoms, settings of artist, relations of man and society. His medical profession is revealed in the social drama «Professor Bernhardt», which reflects the anti-Semitic policy of Austria at that time and shows examples of not only force but also political mechanisms. Exceptional detailing is also characteristic of the novella «Dream Story», the action of which takes place between social and human cataclysms. The characters are cardboard that resemble a shadow theatre. The monologue is conducted by the author, who reproduces what he sees from the inside vision, trying to put into the mouths of the characters «instructions» what to do. That's why there is a certain schematics, a pattern that is caused by the lack of position regarding a single, clearly depicted image. The central place is given to an idea, a kind of literary embodiment of the foundations of the Freud's theory of dreams. The image of a doctor is present in almost all Schnitzler's works but he is not always the main character. However, it is easy to distinguish how closely the writer is connected with this profession. This is proved by the stories «The Bachelor's Death», «Doctor Grasler, a spa doctor», the novellas «Dying», «Farewell», «The Son. Extracts from a Doctor's Manuscripts», the novel «Mrs. Bertha Garlan» and others.

Keywords: Arthur Schnitzler, literary detail, motif of profession, textual structure, image of a doctor.

Постановка проблеми. Письменник, а до того ще знаний лікар Артур Шніцлер точно описував особливий душевний стан австрійця-віденця, його здатність віддаватися моменту. Його мистецьке слово спрямоване на відображення гри настроїв та переживань, а постійний інтерес до психологічного аналізу, переоцінки культурних цінностей, критичне ставлення до культури разом з витонченістю його літературних смаків зробили його творчість дзеркалом віденського суспільства кінця XIX – початку XX ст.

Художній набуток А. Шніцлера неодноразово привертав увагу дослідників, однак чимало аспектів літературної спадщини австрійського митця потребують подальшого висвітлення. Вибір теми пов'язаний з необхідністю аналізу мотиву професії у творах автора.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Огляд досліджень за темою свідчить, що до питання мотивів та образів у творах А. Шніцлера зверталися В. Андрієвська (танатологічні мотиви), Є. Зю-

біна (жіночі образи, образ художника), Т. Дубах (образ гризетки). Окремі складники поетики й авторської концепції дійсності А. Шніцлера присутні у роботах Д. Затонського, К. Шахової, І. Зимомрі, І. Мегели, Я. Поліщука. Однак, що стосується дослідження мотиву професії та його змістового наповнення у творах А. Шніцлера, то тут і надалі залишається широкий простір для розвідок.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. У сучасних літературознавчих студіях, присвячених творах А. Шніцлера мотив професії та його змістове наповнення не аналізувався. Питання потребує докладного вивчення, адже аналіз мотивів художнього твору покликаний розширити можливості інтерпретації літературного твору, що є одним із важливих і поширених видів літературознавчих досліджень.

Мета статті полягає в розкритті мотиву професії у творчості А. Шніцлера для виявлення змістового наповнення у текстових структурах письменника.

Виклад основного матеріалу. Артур Шніцлер (1862–1931) належав до видатних письменників німецькомовного простору на зламі XIX–XX ст. Після вивчення медицини (1879), а згодом і після здобуття наукового ступеня доктора наук (1885), він п'ять років працював асистентом лікаря у поліклініці разом зі своїм батьком Йоганном Шніцлером (1835–1893). З 1887 року, завдяки сприянню батька, Артур Шніцлер був редактором «Міжнародного медичного огляду» («International Clinical Review»).

У своїх творах А. Шніцлер часто представляв тематичну сферу психології, його вражали психологічні ускладнення, несвідоме та підсвідоме, а також психотерапевтичні методи (гіпноз, навіювання). Першим твором, у якому присутні елементи гіпнозу є п'єса «Анатоль» (1893). Різноманітні стани свідомості, настрої і душевна еволюція окремих особистостей знаходять свій вияв у драмах автора, які зосереджені, перш за все, на екзистенційній кризі людини. Легко помітити, що конфлікти вирішуються дуже рідко, а герої і надалі перебувають у нестабільному стані, окрім того у різних формах проявляється смерть. Тому логічно видається присутність лікаря майже у кожному творі А. Шніцлера. Особливо важливу роль образ лікаря відіграє у новелі «Доктор Греслер, курортний лікар» (1917). Як правило, це роль стороннього спостерігача, і, можливо, Шніцлер мимоволі надає йому свої професійні якості.

У новелі «Доктор Греслер, курортний лікар» апробовані нові для творчої манери письменника «вендепункти», тобто новелістичні повороти задля глибшої типізації дійсності. Вони зазвичай кваліфікуються як характерні риси пізньої прози А. Шніцлера: паралелізм розвитку головних героїв і символіка форми. Під символікою форми мається на увазі особлива циклічна композиція: початок і кінець новели зв'язані не лише багатьма поетологічними моментами, а й деталями, місцем дії, що одночасно забезпечує виразний контраст початку і кінця загострення зовнішнього та внутрішнього конфлікту героя. Подолавши коло випробувань, персонаж потрапляє в певну ситуацію чи душевний стан, що протилежні до початкових. Варто конкретизувати: ця ситуація зумовлена експозиційними аспектами. Примітним у цій новелі є типовий образ доктора Греслера як егоїста, самовдоволеного міщанина. В окресленому образі, незважаючи на ілюзорну впевненість самовладання, торжествують складні закони інстинкту, що незрозумілі навіть для нього, як лікаря. У Греслера, пересічного сучасника А. Шніцлера, є свої душевні таємниці, які роблять його життя значущим.

В особливий спосіб образ лікаря розкривається у соціальній драмі «Професор Бернгарді» (1912). Відразу після появи твір був заборонений австрійською цензурою «через тенденційне і принизливе зображення суспільних відносин у країні» [5, с. 156]. Дія драми, на думку У. Райнгарда, «як це звикло у Шніцлера, розповідається швидко; хоча деталі у ній вільно вигадані, вона відображає прихований антисемітський клімат у Відні, який ускладнив життя батька Шніцлера до самої смерті» [6, с. 214]. Як колись Йоган Шніцлер, так і герой драми професор Бернгарді

разом зі своїми колегами Тугендфеттером і Кюпріаном заснував приватну клініку «Елізабетинум», у якій спочатку працював директором. Ніхто не сумнівався у його професійному та людському авторитеті.

У цій приватній клініці перебуває після незаконного переривання вагітності вісімнадцятирічна дівчинка. Вона при смерті. Однак молода жінка ще цього не знає і думає, що знаходиться на шляху до видужання. Не ставлячи до відома Бернгарді одна з медсестер кличе священика, щоб той дав дівчині останнє собоуровання. Коли священик з'являється у лікарні, Бернгарді не дозволяє йому підходити до ліжка хворої, мотивуючи це тим що, йому як лікареві, «довірено благополуччя його пацієнтів до останньої години» [4, с. 698]. Бернгарді вважає, що дівчина перебуває у стані абсолютної ейфорії. Він повторює знову і знову: «Пацієнтка не знає, що вона помирає. Вона весела, щаслива і не сповнена каяття» [4, с. 696]. Саме тому професор не хоче ставити молоду жінку перед лице неминучої смерті. Після цієї суперечки священик все таки потрапляє до кімнати, але дівчина на той час уже помирає.

Супротивник Бернгарді, амбітний заступник директора доктор Ебенвальд навмисно невірно тлумачить цей гуманітарний акт як порушення релігійних почуттів. А оскільки Бернгарді визнає «іудейське віросповідання» [4, с. 711], то цьому інциденту надається недоречно політичне значення. Цей випадок потрапляє в поле зору громадськості і викликає велике обурення серед населення. Щоб «задовольнити християнське населення Відня» [4, с. 211], проти Бернгарді розпочинають судовий процес і як наслідок таких дій скеровують до уряду протест. Тайкома висловлюється думка, що євреїв слід усунути з усіх офіційних посад. Бернгарді міг би запобігти цьому загрозливому протесту, якби прийняв пропозицію Ебенвальда, згідно якої професор повинен проголосувати на виборах на інституційну посаду за кандидата, на якого вкаже Ебенвальд, а не за висококваліфікованого єврея доктора Венгера. Вибір Бернгарда розцінювався як акцентування на «антикатолицькій точці зору».

Коли цей сфальсифікований випадок з'являється у вечірніх газетах, професор Бернгарді йде у відставку з поста директора. Деякі свідки роблять неправдиві свідчення під час суду. Але священик і кілька друзів, які як і Бернгарді є євреями, кажуть правду. Професора Бернгарді засуджують до двох місяців тюремного ув'язнення через «злочин проти релігії». Конкуренти Бернгарді цим процесом нашкодили лише собі, тому що громадськість тепер вважає директора «Елізабетинума» «мучеником». Навіть обережна ліберальна преса позначає його як «політичну жертву канцелярської діяльності, свого роду медичний Дрейфус» [4, с. 745]. Студенти вітали його оплесками після звільнення, а коли він повернувся додому, то знайшов багато листів у своїй поштовій скриньці. Йому писали, що він вчинив правильно. Він також дізнається, що медсестра Людмила визнала, що свідчила неправдиво. Друзі Бернгарді просять, щоб він почав другий судовий процес, щоб вимагати перегляду справи. Він відхиляє це прохання, тому що вважає: «Усі розумні люди знають, що я сидів невинно» [4, с. 815].

А. Шніцлер свідомо піднімає єврейське питання і ретельно розглядає антисемітські настрої тодішньої Австрії як з соціальної, так і психологічної точки зору. Зрозуміло, що його, єврея за національністю, ця проблема не могла не цікавити. Герой його драми хотів дати дівчині лише кілька щасливих останніх годин і «забезпечити щасливе вмирання» [4, с. 696]. Саме тому це розцінили як «злочин проти релігії». Колеги і син Бернгарді хотіли представити цей випадок як втрату працездатності, щоб відразу зайняти місце у єврея була висока позиція у лікарні, яку він здобув важкою працею і професійним вмінням. Крім того, професор уже давно інтегрувався у суспільство завдяки своїм досягненням і впливові. Конкуренти перетворили дрібницю на велику справу і таким чином погіршили репутацію Бернгарді. Йому довелося боротися з антисемітськими тенденціями, нетолерантністю. Однак у той же час він був змушений зіткнутися з боротьбою з клінічними інтригами чоловіків у лікарських халатах. У цьому контексті ми доходимо висновку: драма А. Шніцлера «Професор Бернгарді» показує приклади не тільки силових механізмів, а й політичних механізмів, які можуть з них розвиватися.

Й. Стрелка стверджує, що А. Шніцлер «вважається вишуканим, чуйним оповідачем віденського суспільства на рубежі століть, яке надзвичайно любить різноманітні задоволення» і «поступається чоловічій власності» [8, с. 5]. Цими словами легко пояснити те, що А. Шніцлер у своїх творах виступає цілком на боці чоловіка і ототожнює себе частково зі своїми персонажами. Індивідуальний образ у всіх його характерних рисах завжди становить основу його творів.

Виняткова деталізація характерна і для повісті «Новела сну» (1926), дія якої розгортається поміж соціальними і людськими катаклізмами. Персонажі – картонні, які нагадують театр тіней. Монолог веде автор, він відтворює побачене внутрішнім зором, намагаючись вкласти у уста героїв – Альбертіни та Фрідоліна – «вказівки» як діяти. За рахунок цього відчувається певна схематичність, шаблонність, що у свою чергу зумовлено відсутністю позиції щодо одного, виразно змальованого образу. Натомість центральне місце відведено ідеї. Варто додати, що це було своєрідне художнє втілення визначальних засад теорії сновидінь З. Фрейда.

У повісті зображено шлюб Фрідоліна і Альбертіни. Головні дійові особи живуть зі своєю маленькою донькою у Відні. Фрідолін – лікар за професією. З самого початку новели подружжя зізнається одне одному, що уже не раз відчували симпатію та потяг до інших людей. Вони навіть уявляли собі любовні сцени з цими людьми. «Тому що, як би повно вони не належали одне одному, і в думках, і в почуттях, вони знали обоє, що вчора подих пригоди, свободи й небезпеки торкнувся їх не вперше. Несміливо, болісно, з обережною допитливістю намагалися вони видобути одне в одного зізнання, і кожен боязко шукав у глибині душі якийсь випадок, хоча б найнезначніший, щоби шляхом щирої сповіді звільнитися від напруги й недовіри, які несила ставало терпіти. Альбертіна першою – чи, може, тому, що була не терплячішою, м'якшою

чи чеснішою – знайшла у собі мужність відкрито зізнатися» [1, с. 113].

Центральний конфлікт твору – абстрактна невірність. У результаті такої поведінки з'являється відчуження один від одного. Це непорозуміння могло б означати кінець шлюбу, однак у творі пара знову відкриє любов один до одного. Одного вечора Фрідоліна викликали на невідкладну допомогу. Він залишає сімейний будинок. Як з'ясується пізніше, цей інцидент ознаменує для нього початок нічного туру, повного сюрпризів. Спочатку він мусить засвідчити смерть пацієнта, потім дочка померлого зізнається йому у коханні до нього. Лікар однак не відповідає взаємністю на її почуття. Але він поки не хоче повертатися додому і йде гуляти. По дорозі він зустрічає юну повію (але статеві зносини не мають місця). Трохи виведений з рівноваги, він замислено тиняється нічним Віднем, містом привидів, наповненим неробами і більш-менш божевільними.

В одному кафе він зустрічає свого старого польського приятеля. Його знайомий є хорошим піаністом і підробляє тут грою на піаніно. Він розповідає Фрідоліну про анонімні зібрання, в яких також бере участь. Фрідоліна це зацікавлює. Він бере на прокат костюм і йде на одне з таких зібрань. Учасники цього «збіговиська» – чоловіки у масках та в чернечих вбраннях і жінки, які «стояли тут нерухомо, всі з темними вуалями довкруг голови, лоба і потилиці, чорні мереживні маски над обличчям, але окрім того зовсім голі» [1, с. 139]. Тут він зустрічає завуальовану жінку, яка просить його покинути сторонній будинок, тому що він незнайомиць, і якщо хтось дізнається про це, його можуть покарати. Не вважаючи на ці застереження, герой залишається, однак його доволі швидко викривають і хочуть за це покарати. Таємнича жінка рятує його і дає покарати себе замість нього.

Усі ці події, сповнені цікавості, але водночас і неприємних моментів тривають майже до самого ранку. Як у сні лікар переходить від однієї ситуації в іншу. Зовні з ним нічого не відбувається, але він розуміє, що світ втратив здоровий глузд, будь-яке відношення до реальності. Повернувшись додому, Фрідолін розбудив дружину, якій у цей час снився сон. У цьому сні вона зрадила свого чоловіка, а він, хоч і знав про невірність своєї дружини, вбив себе з любові і відданості їй. Їй не було шкода його, вона сміялася і глузувала з нього. На ранок цей сон переходить у реальність, плутанина ще більше посилюється, коли лікар намагається знайти пояснення подіям минулої ночі.

У повісті сон постає дійсністю і навпаки. Звідси – передчуття, що Фрідолін ось-ось прокинеться від кошмару, а Альбертіна, переказуючи свій сон, прикриє ним правду. Герой А. Шніцлера безпорадно шукає нитку Аріадни в лабіринті сну. Він не може контролювати дію, не може втрутитися у власну круговерть нічної фантазії. Це зумовлено тим, що в повісті все побудовано на контрасті. А. Шніцлер майстерно плете інтригу і це викликає зацікавлення у читача. Яку ж мораль намагався автор закласти у свій твір? Як поведеться Фрідолін після всіх пертурбацій, чезрез які вважав за належне провести його автор? Зрештою з'ясується: все було придумано лише

з однією метою – змусити подружжя усвідомити крихкість людських відносин, значення «підсвідомого» і безперечно важливість шлюбу.

Наприкінці твору автор залишає своїх героїв, утім, як і на початку повісті, у просторі між сном і дійсністю: «Вони лежали мовчки, можливо, у легкій дрімоті, близькі одне одному як ніколи досі, доки зі звичним вуличним гамором, з переможним сонячним промінням, що пробивалося крізь щілину між шторами, із дзвінким дитячим сміхом десь поблизу не розпочався новий день» [1, с. 174].

У цій новелі майже наскрізно присутній оповідач, який виявляється у третій особі однини. Він зближує читача з відчуттями, думками та почуттями протагоніста (Фрідоліна). Таким чином інцидент передається читачеві саме з точки зору головного героя. Це підтверджує вищезазначене твердження, що Шніцлер орієнтується у своїх творах на чоловічий образ. Про почуття інших дійових осіб читач дізнається тільки з діалогів або, як у випадку з Альбертіною, опосередковано через сон [3, с. 638, 644, 667]. Слід також додати, що автор використовує невластиву пряму мову та внутрішній монолог. Події охоплюють один день і дві ночі.

В.Г. Зебальд вважає, що «сон служить засобом пізнання, тому що у ньому відчуваються приховані відчуття» [7, с. 127]. Саме так усвідомлює Альбертіна уві сні, що її стосунки з Фрідоліном знаходяться під загрозою через численні пристрасті спокуси повсякденного життя. Ця небезпека виражається не тільки в переживаннях Фрідоліна, а й посилюється сном Альбертіни. В.Г. Зебальд стверджує, що «уві сні підсвідомість розпізнає те, що залишається непоміченим, коли людина не спить» [7, с. 129].

«Новела сну» – це результат багаторічного заняття А. Шніцлера психоаналізом. З його допомогою він може аналізувати людей і зображати їх у відносинах з іншими. Існування підсвідомості також має велике значення для австрійського автора. За допомогою цієї екстрасенсорної моделі він відкрив шлях до абсолютно невідомих нових поглядів свого часу. У своїх творах він розглядає рольові відносини між людьми, але особливо між чоловіками і жінками. На митця в основному вплинула інтерпретація сновидінь З. Фрейда, який також жив і працював у цей час і вважається основоположником психоаналізу. Шніцлер

використав теорію Фрейда в аналізованій повісті, у новелі «Лейтенант Густль», повісті «Панянка Ельза». Б. Урбан підкреслює, що Фрейд «діє як психолог і вчений-медик, у той час як Шніцлер робить це на літературному рівні» [9, с. 212].

Образ лікаря присутній майже у всіх творах А. Шніцлера, однак не завжди є головним героєм, проте легко розпізнати, наскільки тісно письменник пов'язаний з цією професією. Це засвідчують окрім аналізованих творів оповідання «Смерть холостяка», новели «Вмирання», «Прощання», «Син. Із записок лікаря», роман «Пані Берта Гарлан» та інші. Ці твори, поза сумнівом, належать людині, чий спостереження за життям potwierdжені багатою науковою і лікарською практикою. Очевидно, саме з цієї причини А. Шніцлер не обмежився нату-ралістичним відтворенням життєвих обставин. Він часто пропонував сміливі, неоднозначні і навіть провокаційні шляхи розв'язання «натуралістичних» питань генетичного характеру, впливу на людину середовища й оточення (новели «Син», «Багатство», «Вмирання»), темпераменту (новела «Наречена») [детальніше див.: 2, с. 45–86]. Чинник спадковості і виховання, ідея соціального детермінізму, вплив середовища, тобто все те, що поширював натуралізм, у загальному підсумку підпорядковувалося одному – психології. Інтерпретуючи проблему особистої несвободи і залежності людини від обставин, А. Шніцлер спирався не на біологічні чинники, а на експериментальну базу різних природничо-наукових знань. Вони на той час набували статусу наукових засад, зокрема, психології, психіатрії, психоаналізу.

Висновки і пропозиції. Психоаналітичні мотиви та психологічні прийоми у творчості австрійського письменника дозволили розкрити нові форми художнього бачення, принципи художнього пізнання дійсності, особливості творчого методу Шніцлера-прозаїка. Звернення у творах до глибин психології в основному склалося під дією історичних змін у суспільстві, науці, культурі Австрії на межі XIX–XX ст., а також життєвого і професійного досвіду Шніцлера.

Авторська позиція, співчутливе ставлення до героїв виражається у Шніцлера через художні деталі та мотиви, найбільш значимим серед яких є мотив професії, безпосередньо пов'язаний з лікарською професією А. Шніцлера.

Список літератури:

1. Артур Шніцлер. Повернення Казанови. Повісті, оповідання / переклад з німецької та примітки Івана Мегели. Чернівці : Видавництво газети «Молодий буковинець», 2003. 336 с.
2. Бродська О.О. Артур Шніцлер : поетика тексту : монографія / за ред. М.І. Зимомрі. Дрогобич : Посвіт, 2011. 188 с.
3. Arthur Schnitzler : Gesammelte Werke in drei Bänden. Band I : Erzählungen / hrsg. H. Scheible. Patmos Verlag GmbH & Co. KG Artemis & Winkler Verlag, Düsseldorf und Zürich, 2002. 927 s.
4. Arthur Schnitzler : Gesammelte Werke in drei Bänden. Band II : Dramen / hrsg. H. Scheible. Patmos Verlag GmbH & Co. KG Artemis & Winkler Verlag, Düsseldorf und Zürich, 2002. 999 s.
5. Beier N. «Vor allem bin ich...». Judentum, Akkulturation und Antisemitismus in Arthur Schnitzlers Leben und Werk. Göttingen: Wallstein Verlag, 2008. 620 s.
6. Reinhard U. Schnitzler – Kommentar zu den erzählenden Schriften und dramatischen Werken. München, 1974. 257 s.
7. Sebald W.G. Das Schrecknis der Liebe. Überlegungen zu Schnitzlers «Traumnovelle». Merkur : Deutsche Zeitschrift für europäisches Denken 39.2. Berlin, 1985. S. 120–131.
8. Strelka J.P. Die Seele ... ist ein weites Land : Kritische Beiträge zum Werk Arthur Schnitzlers / hrsg. J.P. Strelka. Bern : Lang, 1997. 201 s.
9. Urban B. Arthur Schnitzler und Sigmund Freud : Aus den Anfängen des «Doppelgängers». Zur Differenzierung dichterischer Intuition und Umgebung der frühen Hysterieforschung. Germanisch-Romanische Monatsschrift. Heidelberg : Universitätsverlag C. Winter, 1974. Neue Folge 24. S. 193–223.

References:

1. Megela, I. (2003). Artur Shniczler. Povernennya Kazanovy. Povisti, opovidannya [Return of Casanova. Tales, stories]. Chernivci: Vydavnyctvo gazety «Molodyj bukovynecz». (in Ukrainian)
2. Brodska, O.O. (2011). Artur Shniczler: poetyka tekstu [Arthur Schnitzler: The poetics of the text]. Drogobych: Posvit. (in Ukrainian)
3. Scheible, H. (2002). Arthur Schnitzler : Gesammelte Werke in drei Bänden. Band I: Erzählungen. Düsseldorf und Zürich.
4. Scheible, H. (2002). Arthur Schnitzler : Gesammelte Werke in drei Bänden. Band II: Düsseldorf und Zürich.
5. Beier, N. (2008). «Vor allem bin ich...». Judentum, Akkulturation und Antisemitismus in Arthur Schnitzlers Leben und Werk. Göttingen: Wallstein Verlag.
6. Reinhard, U. (1974). Schnitzler – Kommentar zu den erzählenden Schriften und dramatischen Werken. München.
7. Sebald, W.G. (1985). Das Schrecknis der Liebe. Überlegungen zu Schnitzlers «Traumnovelle». Merkur: Deutsche Zeitschrift für europäisches Denken 39.2. Berlin. S. 120–131.
8. Strelka, J.P. (1997). Die Seele ... ist ein weites Land : Kritische Beiträge zum Werk Arthur Schnitzlers. Bern: Lang.
9. Urban, B. (1974). Arthur Schnitzler und Sigmund Freud : Aus den Anfängen des «Doppelgängers». Zur Differenzierung dichterischer Intuition und Umgebung der frühen Hysterieforschung. Germanisch-Romanische Monatsschrift. Heidelberg : Universitätsverlag C. Winter. S. 193–223.